

TJÄRSTAD KYRKA

ELARBETEN

TJÄRSTAD KYRKA
TJÄRSTAD SOCKEN
KINDA KOMMUN
ÖSTERGÖTLANDS LÄN

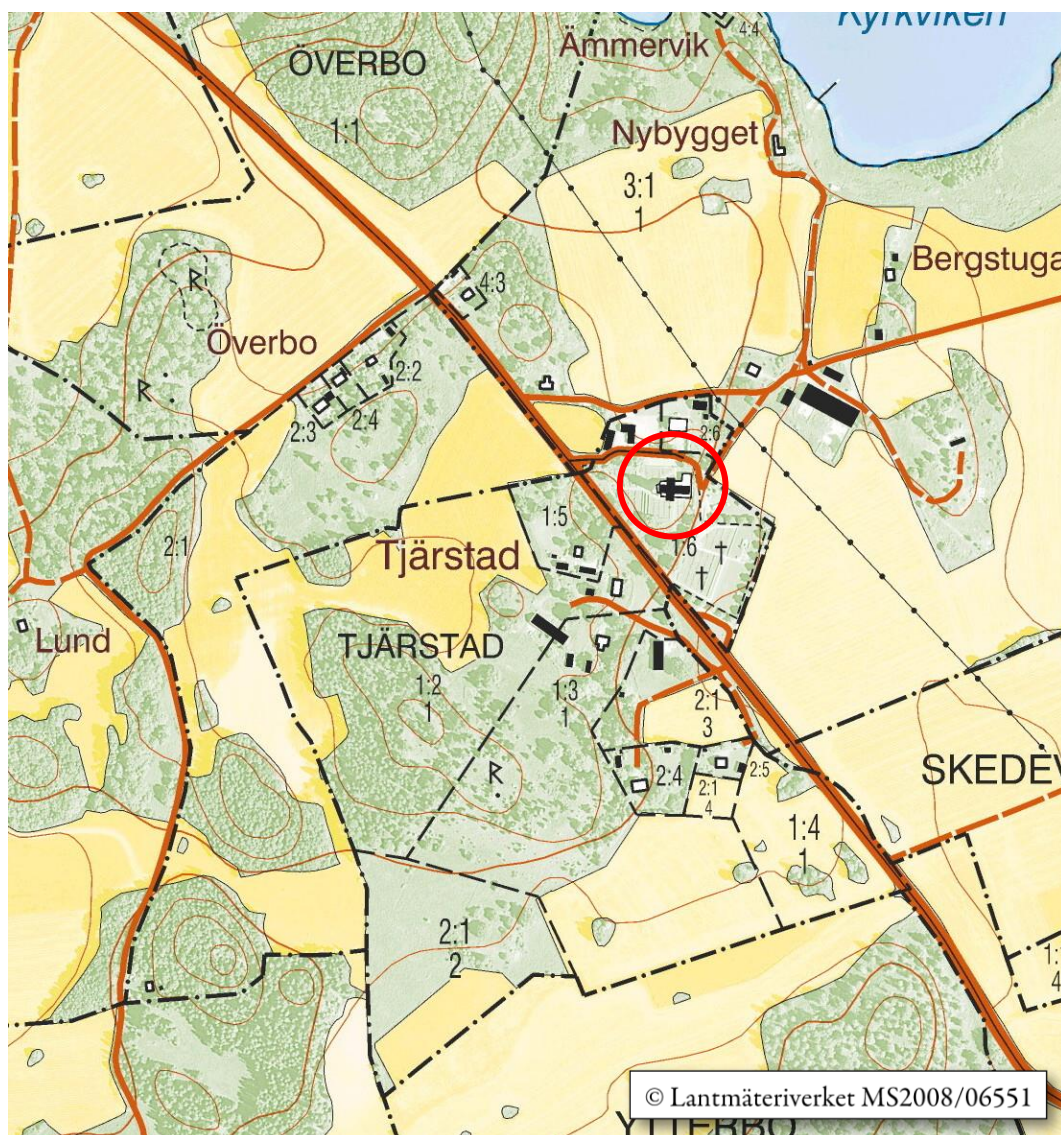
ANITA LÖFGREN EK

Bakgrund

Basfakta om objektet

Utdrag ur digitala Fastighetskartan med markering av Tjärstad kyrka.

Beskrivning och historik

Den äldsta kända kyrkan på platsen var en rundkyrka av sten. Den uppfördes sannolikt under 1100-talets andra hälft och är en av tre kända rundkyrkor i Östergötland. Rundkyrkan revs i samband med att en ny kyrka uppfördes på samma plats. Den nya kyrkan invigdes 1778 och uppfördes av stiftsmurmästaren Måns Månsson och byggmästare Petter Andersson efter ritningar som tillskrivs arkitekt Carl Johan Cronstedt. Det dröjde dock 20 år innan kyrkan fullbordades med ett torn, vilket utfördes av stiftsbyggmästaren Casper Seurling.

Kyrkan har ett rektangulärt långhus med rakslutet kor, sakristia på korets norra sida samt torn i väster. De vita fasaderna är slätputsade med symmetriskt placerade stickbågiga fönsteröppningar, vilka sedan 1898 är försedda med

gjutjärnsbågar. Huvudingången är via tornet i väster, men ingångar finns även centralt placerade på södra och norra långsidorna. Det relativt branta och svagt brutna långhustaket är liksom tornhuven spåntäckt.

Tjärstad kyrka från söder. Foto Östergötlands museum 2016.

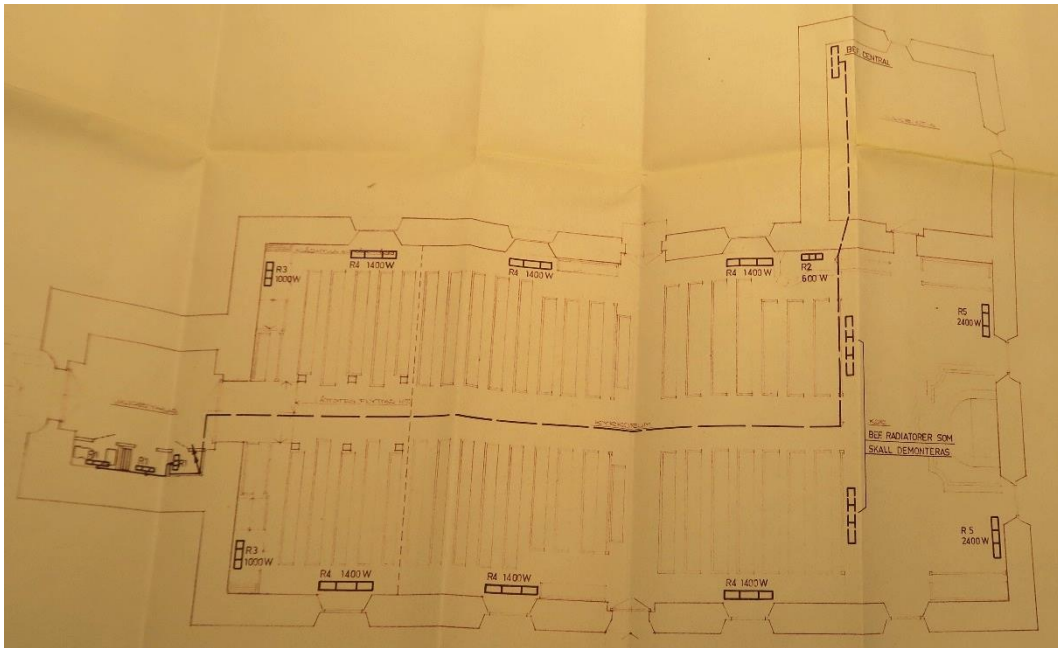

Kyrkorummet mot öster respektive mot väster. Foto Östergötlands museum 2006.

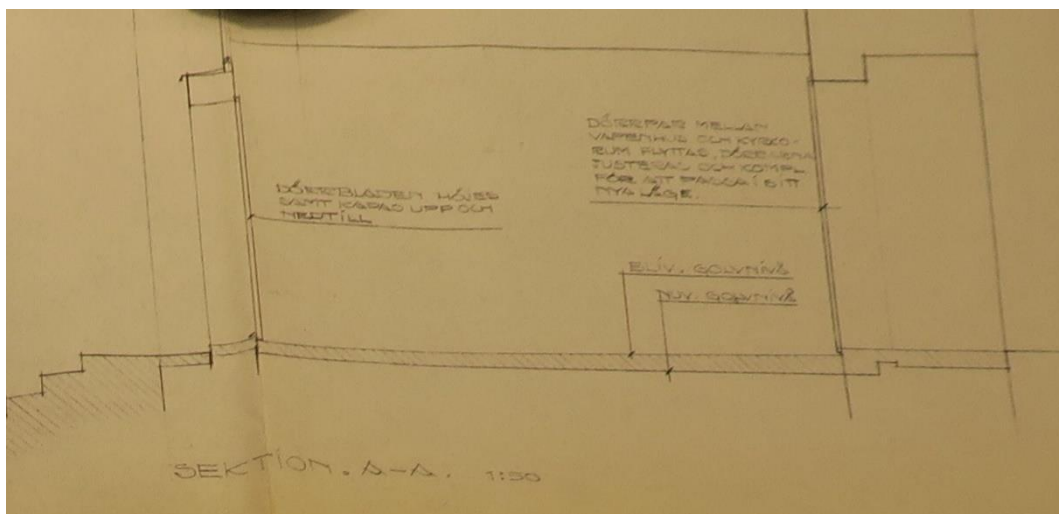
Kyrkorummet täcks av ett vitmålat trätunnvalv och de vita väggarna avslutas mot valvet med en profilerad taklist. Bänkinredningen är öppen och målad i olika grå kulörer. I väster finns öppna trappor upp till orgelläktaren.

Tidigare kända renoveringsarbeten

Elektrisk värme installerades 1951 – 1952 och i samband med en större invändig renovering i början av 1970-talet gjordes en del elarbeten.

En av de ritningar som hör till elarbetet på 1970-talet, K-Konsult. Östergötlands museum, Enskilt arkiv nr 549.

Eventuellt höjdes golvnivån i vapenhuset i samband med renoveringen på 1970-talet. Ritning Ture Jangvik, 1972. Östergötlands museum, Enskilt arkiv nr 549.

Kulturhistorisk bedömning

Den högt belägna kyrkan har ett mycket framträdande läge i landskapet och vittnar tillsammans med flera av byggnaderna i kyrkomiljön om kyrkplatsens tidigare betydelse som sockencentrum. Även förekomsten av den tidigare på platsen belägna rundkyrkan är speciellt intressant, då endast tre rundkyrkor är kända i länet.

Kyrkans interiör präglas av byggnadstidens ideal med ett ljust och luftigt kyrkorum. Bland inredningen har predikstolen och dopfunten, som är tillverkade av Henrik Werner, en särställning liksom den ursprungliga och mycket välbevarade altarringen. Exteriören representerar den kyrkobyggnadstyp som utvecklades under slutet av 1700-talet.

Kyrkan är skyddad enligt Kulturmiljölagen 4 kap.

Kyrkomiljön ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården.

Basfakta om projektet

Fastighetsägare/beställare

Rimforsa församling, Sandbacken 1, 590 43 Rimforsa.

Bidrag

Kyrkoantikvarisk ersättning.

Tillstånd från länsstyrelsen

Tillstånd till ändring av Tjärstads kyrka, dnr 433-11360-16. Beslutsdatum 2018-04-11. Ansökan till Länsstyrelsen gällde inre renovering/målning av kyrkan samt renovering av el-ljudanläggning. Församlingen beslutade senare att enbart el- och ljudarbeten skulle utföras under 2018 och Länsstyrelsens beslut gäller enbart detta.

Tidsperiod

Januari 2018 – juni 2018.

Problembild / skadebild

Elinstallationerna var en blandning av installationer från 1950-talet och 1970-talet och bedömdes inte vara säkra eller ekonomiska.

Målsättning med projektet

Att få en funktionell, säker och ekonomisk elanläggning samt en bättre placering av mixerbordet.

Arbetsbeskrivning

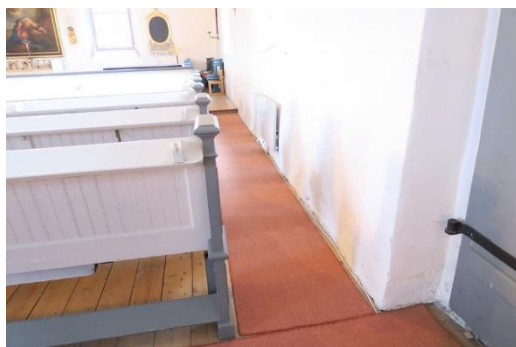
Till ansökan hör en offert på elarbeten och enkel åtgärdsbeskrivning, upprättad av Örjan Nilsson AB samt offert gällande ljuduppgradering upprättad av Nordway Store/Avite. Länsstyrelsen begärde komplettering i ärendet och detta skickades in i januari innevarande år (2018), bl a en sammanställning av frågor som diskuterats vid ett projekteringsmöte 2018-01-11.

Resultat

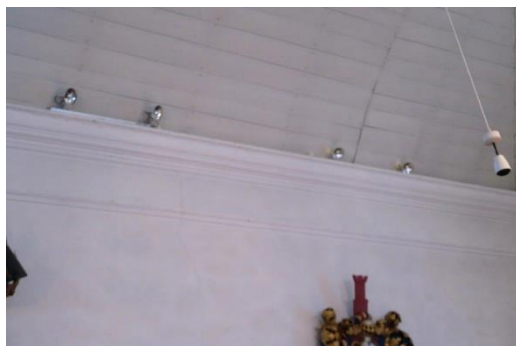
Genomförda arbeten

Kyrkorummet med de äldre radiatorerna.

Före arbetet påbörjades: Främre bänkskärmar samt äldre spotlights.

All befintlig el i kyrkan har bytts och elcentralen har flyttats från sakristian till vapenhuset. I vapenhusets södra del finns sedan 1970-talet en inbyggnad med bl a ett öppet kapprum. Enligt uppgift används inte kapprummet speciellt ofta och man beslutade att göra om det till en elcentral. I samband med detta tillverkades en dörr till den nya elcentralen i samma utseende som befintliga dörrar till förråd och toalett.

Nya väggradiatorer av märket Yali är oljefyllda och bänkvärmarna kommer från Frico. Spotlights styrs digitalt (DALI) med armaturer från Fergin, Motala.

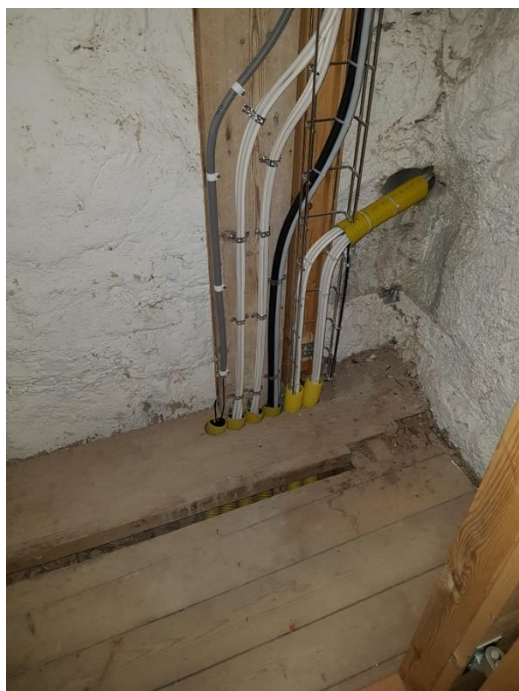
I kyrkorummet har elen huvudsakligen dragits i en nytillverkad sockel. Det var ett starkt önskemål från församlingen att få förlägga kablarna i en sockel i stället för i golvet. Man har dessutom goda erfarenheter av de golvsocklar som finns i församlingens kyrkor i Hägerstad och Oppeby. Utformningen som visas på ritningen i Bilaga 1 ändrades något.

T v: Vy från vapenhuset mot kapprummet. T h: Kapprummets sydöstra hörn där nya elkablar senare drogs vidare upp i tornet från den nya elcentralen.

Den nya dörren till elcentralen har ännu inte målats.

T v: Nya elcentralen är installerad i f d kapprummet. T h: kablar drogs i tornet på den äldre "kabelbrädan" och på en ny kabelstege.

Den äldre elcentralen i sakristian har plockats ner.

Kablar har lagts i stommen till det som ska bli golvsockel.

Golvsockeln har grundmålat i samma kulör som bänkinredningen.

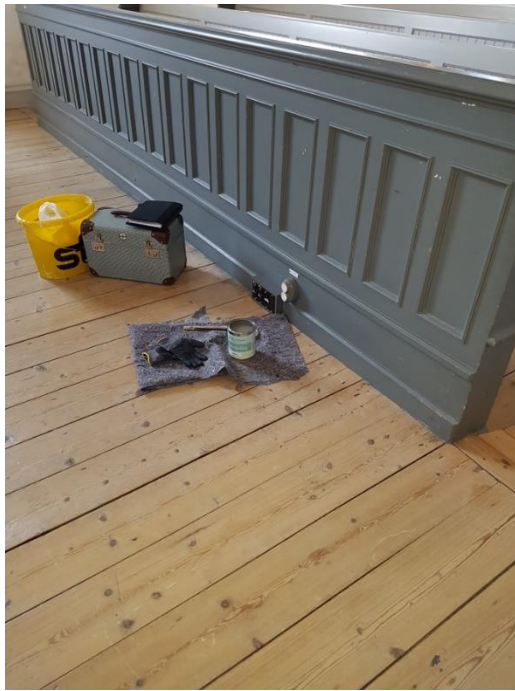
Mixerbordet stod placerat i en liten bänk nere vid västra väggen, söder om ingången. För att få en bättre överblick över kyrkan önskade kyrkvaktmästarna att mixerbordet kunde flyttas fram, framför orgelläktaren och byggas in i en anpassad möbel. Den nya placeringen blev i en av bänkarna i nordvästra bänkkvarteret. Bänken kortades av och dess norra del ersattes med en specialritad möbel där man tog upp bänkdetaljer i överliggare och speglar. Se Bilaga 2.

Mixerbordet har placerats i en specialritad möbel. Placeringen innebar att en av kyrkbänkarna fick kortas av.

Ny bänkvärmare.

Nya eluttag har målats in.

Ljuskällor har bytts ut till LED-lampor.

Ny spotlight.

Ny väggradiator i sakristian.

Till nästa år, 2019, planeras en ommålning av interiören och en del målningsarbeten, t ex av lagningar, görs då.

Grävningsarbeten för kabelschakt på kyrkogården, bl a från ett nytt elskåp som placerades utanför östra kyrkogårdsmuren, följdes av arkeolog Rikard Hedvall, Arkeologerna, Statens Historiska Museer.

Uppföljning

Eventuella avvikelser från länsstyrelsens beslut

-

Byggnadshistoriska iakttagelser eller erfarenheter gjorda under arbetet

I samband med att man lyfte några brädor i mittgångens golv påträffades ett gravkore under kyrkan. Gravkoret dokumenterades och en liten skrift om gravkoret ställdes samman för att ha som ett informationsmaterial till kyrkobesökarna, se Bilaga 3. I samband med undersökningen av gravkoret tittade undertecknad i de digitaliserade kyrkböckerna för Tjärstad socken. I volym C 3 finns en redogörelse för ombyggnaden av kyrkan 1776 – 1778. Uppgifterna tyder på att den medeltida rundkyrkan ligger under nuvarande kyrkan, men det är inte klarlagt om gravkoret ligger i själva rundkyrkan, eller i dess västra tillbyggnad.

T v: Det var när man öppnade upp golvet i mittgången som man påträffade nergången till gravkoret. T h: Gravkoret är uppmurat av tegel.

Församlingens representanter, anställda och entreprenörer visade ett glädjande stort intresse för gravkoret och dess historiska sammanhang.

Godkännande/slutbesiktning

Arbetet kan godkännas ur antikvarisk synpunkt.

Medverkande i projektet

Entreprenörer

Elinstallationer Örjan Nilsson AB, Beratronic El HB, Avito och Jens Åke Bygg AB och Skattungs Dekorationsmåleri. Som elbesiktningsman anlätades Bo Peterson, WSP.

Antikvarisk medverkan

Östergötlands museum genom antikvarie Anita Löfgren Ek.

Övrigt

Antikvariska kontroller / besiktningar

2018-01-11, 2018-01-29, 2018-03-06, 2018-04-05, 2018-05-02 och 2018-06-01.

Fotodokumentation

Digital fotodokumentation förvaras på Östergötlands museum. Foto där inget annat anges: Anita Löfgren Ek, Östergötlands museum 2018.

Källor

Östergötlands länsmuseum. *Kulturhistorisk inventering av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift 2006. Tjärstad kyrka.*

Östergötlands museum. Enskilt arkiv nr 549, byggnadsingenjör Ture Jangvik.

Övrigt

Bilaga 1: *Ritning till golvsockel.*

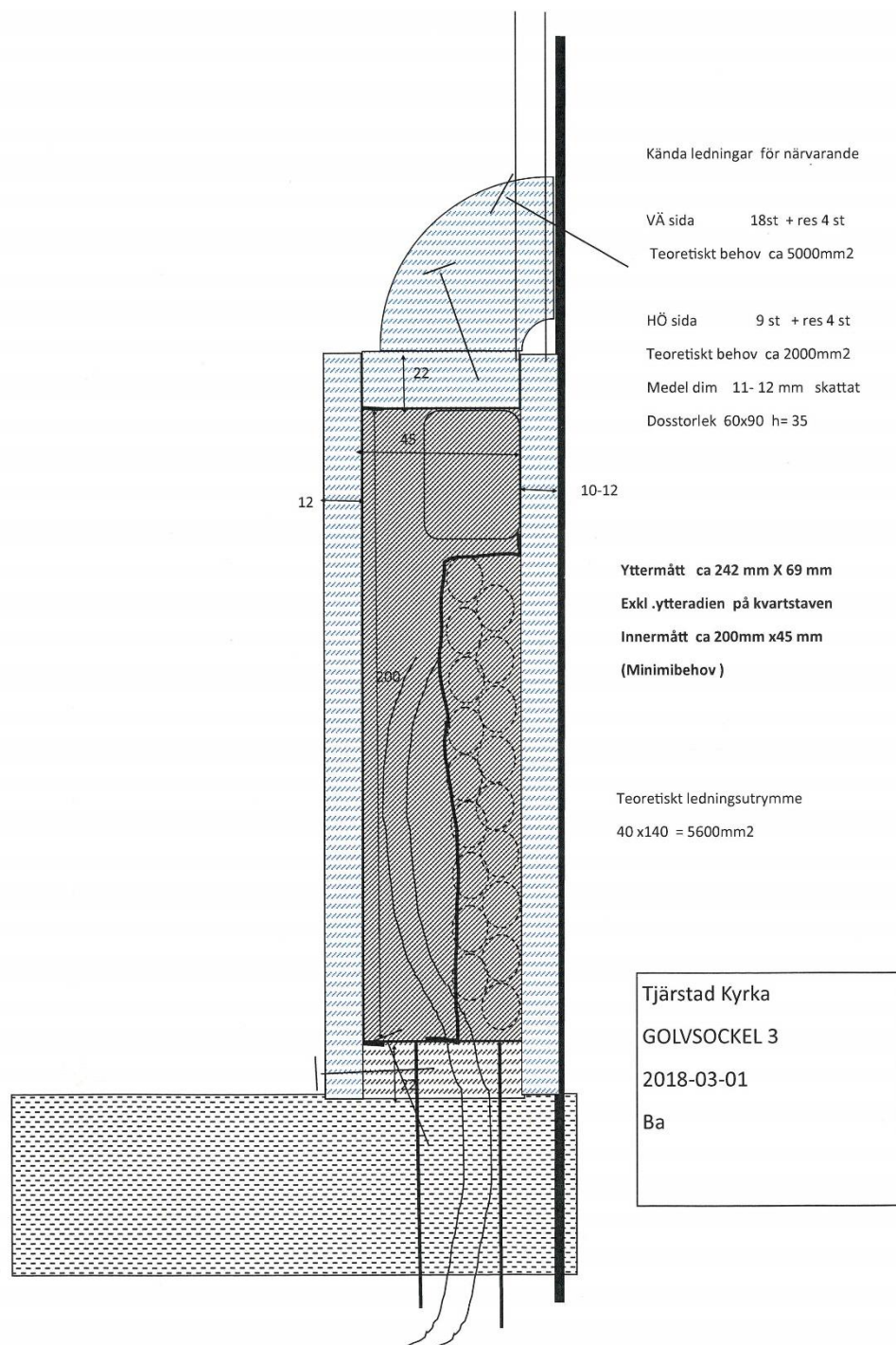
Bilaga 2: *Ritning till möbel för mixerbord.*

Bilaga 3: *Von Scheidings gravkor i Tjärstad kyrka.* Information om gravkor som påträffades i kyrkan.

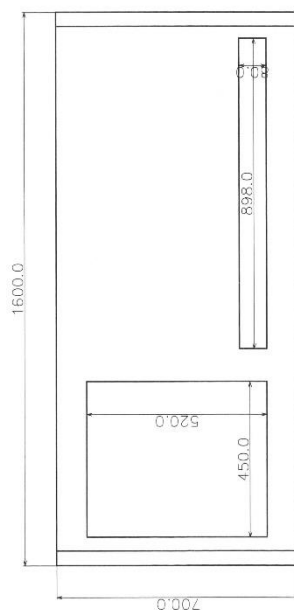
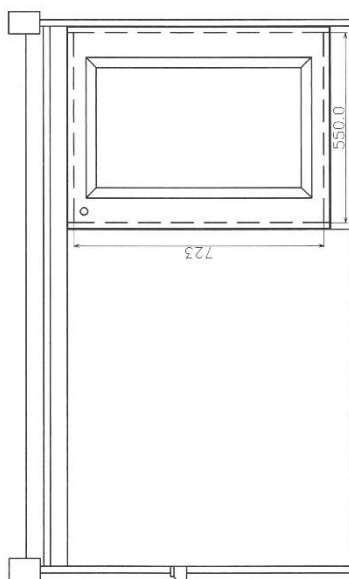
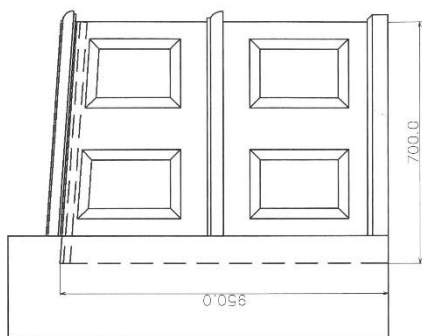

*T v: Ett elskåp placerades utanför östra kyrkogårdsmuren. T h: En sorptions-
avfuktare installerades i kyrkan 2016. Den står vid södra väggen, under orgel-
läktaren, och den enkla inbyggnaden är målad som en del av inredningen. På
bilden syns även den nya golvsockeln.*

Bilaga 1

A3 Skala 1-10

Detta dokumentet är exponerat i enlighet med bestämmelserna i 17 § i lagen (1989:1170) om tillgång till offentliga handlingar. Det är inte kopierat och dess innehåll är ej delat.

DATE	180405
TIME	1800
NAME	SKA
SCALE	1:10
NUMBER	10
REMARKS	REMARKS
DATE	180405
TIME	1800
NAME	SKA
SCALE	1:10
NUMBER	10
REMARKS	REMARKS

Bilaga 3

Von Scheidings gravkor i Tjärstad kyrka

Text och bild Anita Löfgren Ek

I början av 2018 gjordes omfattande elarbeten i Tjärstad kyrka. En del ledningar skulle dras under golvplankorna och några brädor i kyrkans mittgång lyftes upp. Nära koret, den del av kyrkorummet där altaret står, hittade man en öppning i det gamla golvet. Vad var det? Jo, det visade sig vara ett gravkor.

Stegen markerar nergången till gravkoret.

Tjärstad kyrka

Den äldsta kända kyrkan på platsen är en rundkyrka av sten, som sannolikt uppfördes under andra halvan av 1100-talet. Den är en av tre rundkyrkor som är kända i Östergötland. De övriga två är Vårdsbergs kyrka utanför Linköping och Klosterstad som låg utanför Vadstena och som revs efter en brand på 1560-talet. Kyrkan i Tjärstad byggdes till mot väster på 1730-talet. Kanske upplevde församlingen att kyrkan ändå var för liten och kanske tyckte man den var mörk och omodern. I flera östgötska församlingar, framför allt från mitten av 1700-talet till mitten av 1800-talet, rev man sin medeltida kyrka och byggde en ny kyrka. På samma sätt blev det i Tjärstad och en ny kyrka invigdes 1778. Redan efter knappt 20 år förlängde man kyrkan mot väster och byggde ett torn. Med en del förändringar är det den kyrka som vi ser idag.

I gravkoret står en stor kopparkista och en barnkista av trä. Bakom den stora kistan skymtar locket till ytterligare en barnkista.

Gravkoret är 2,35 x 2,72 m stort och murat av tegelsten. Det finns en nedgång från väster men ingen murad trappa. En stor kopparkista med vackra beslag står på kulfötter vid norra väggen. Det finns spår av förgyllning på dekoren och kulfötterna. Man kan inte se den ena långsidan, men på de tre synliga sidorna finns tyvärr inget som avslöjar vem det är som är begravd här. Troligtvis är det överstelöjtnant Georg Fredrik Leijonburg, som var gift med Helena von Scheiding till Hallstad i Tjärstad. Han avled 1692 och hon avled året efter. I kyrkan hänger ett stort begravningsvapen som hör till Leijonburg och som sannolikt bars i hans begravningståg. På den stora kistan står en barnkista i trä, men det är inte klarlagt vem som vilar i den.

Kistans lock är smyckat med ett kors.

Lockets gaveldekor.

Källor

Den introducerade svenska adelns ättartavlor. Utg av Gustaf Elgenstierna. Del VI. Stockholm 1931.

Andréasson, Anna. *Gravvårdar i sten – ett mångskiftande kulturarv.* Stad & Land nr 184. Movium.

Broocman, Carl Fredric. *Beskrivning över de i Östergötland befintliga städer, slott ...*. Faksimilutgåva, Linköping 1993.

Östergötlands länsmuseum. *Kulturbeskrivning av kyrkobyggnader och kyrkomiljöer i Linköpings stift 2006. Tjärstad kyrka.*

Tjärstads kyrkoarkiv, död- och begravningsböcker. Landsarkivet i Vadstena.

Svenska kyrkan
RIMFORSA FÖRSÄMLING

ÖSTERGÖTLANDS
MUSEUM

Tekniska uppgifter

Lokal	Tjärstad kyrka
Socken/stad	Tjärstad socken
Kommun	Kinda
Län och landskap	Östergötland
Ekonomiska kartans blad	075 88 (7F 8i Tjärstad)
Typ av uppdrag	Antikvarisk medverkan
Öm dnr	0017/18
Öm projektnr	000866
Lst dnr	433-11360-16
Uppdragsgivare	Rimforsa församling
Bidrag	Kyrkoantikvarisk ersättning
Byggnadsantikvarie	Anita Löfgren Ek
Foto	Östergötlands museum
Fältarbetstid	

Dokumentationsmaterial förvaras på Östergötlands museum.

2018:214